

מתווה פדגוגי בגרות בתנ"ך (2 יח"ל) נתיב שותפי פיתוח ליד"ה - תשפ"ז

רציונל פדגוגי: ייחודיות בית הספר ותלמידיו

העקרונות הפדגוגיים בתכנית המוצעת נבנו תוך כדי מחשבה על צרכיהם הייחודיים ויכולותיהם של תלמידי ותלמידות בית הספר. מערך הלימודים בתכנית נבנה על פי דרישות משרד החינוך והאוניברסיטאות וכן עפ"י המדיניות החינוכית-פדגוגית בבית הספר, השואפת להעניק השכלה רחבה ומעמיקה במגוון תחומי למידה, מעודדת תלמידים למעורבות ולמידה פעילה והקניית מיומנויות של למידה פעילה ועצמאית, קריאה ביקורתית בטקסטים, מחקר מעמיק וביטוי יצירתי.

עצמאות הלומד.ת:

עצמאות הלומד היא אחד המרכיבים העיקריים בתכנית המוצעת. משמעותה היא בניית וחיזוק היכולת של התלמידים להתמודד עם הטקסט המקראי בכוחות עצמם, הן ברמת הבקאות והן ברמת ההעמקה והחקר. התלמידים נדרשים לבחור את הפרקים והנושאים בהם הם יתמקדו במטלות השונות, בלימוד אותו ינחו בסוף כיתה י"א צריכים התלמידים גם לבחור את הפרק ונושא הלימוד וגם לבחור את האופן בו יעבירו את הלימוד ואת התובנות שלהם מתהליך החקר. בחירת הפרק הנחקר מייצרת מוטיבציה גבוהה יותר ללמידה בקרב התלמידים, הדרישה להפוך את הלימוד שהתלמידים מובילים ל"רלוונטי" בעבור שאר תלמידי הכיתה מעמדת אותם עם ההנחה שהטקסט המקראי הוא על-זמני ומעצב זהות, ודורשת מהם חשיבה יצירתית. תלמידי כיתה התגבור וכיתת התקשורת מקבלים תוספת סיוע וליווי בדמות שעה פרטנית קבועה במערכת עם המורה לתנ"ך ובשעות עזר נוספות בכיתות התגבור והתקשורת.

למידה בית מדרשית וחברתא:

התלמידים עובדים ולומדים בזוגות מתחלפים, ונאלצים להתמודד עם דפוסי למידה שונים, תוך כדי משוב עצמי ללמידתם ו"חשיבה על חשיבה" (מטה-קוגניציה). במסגרת הלימוד בשיטת בית מדרש מתנסים התלמידים בהוראת עמיתים ברמה גבוהה, כאשר חלק אינטגרלי ומהותי מלימוד התכנית למעשה מועבר לאחריותם של התלמידים. התלמידים מייצרים ידע חדש על המקרא בעבורם, ולעיתים אף חדש באופן מוחלט. הערכת החקר של התלמידים על ידי הובלת לימוד בוחן את כל שש רמות החשיבה לפי הטקסונומיה של בלום, מתרגל מיומנויות של הצגה מול קהל וביטוי בעל-פה, ונותן מענה, בין היתר, גם להתמודדות עם תופעת "אשליית למידה" בעקבות שימוש בכלים של בינה מלאכותית. הלימוד בשיטה זו יוצר קישור בין הלימוד של התלמידים בביה"ס למסורת הלימוד היהודית שהחלה ככל הנראה כבר במאה השנייה לספירה, בכך התכנית מצרפת את התלמידים אל שרשרת הדורות של לומדי ארון הספרים היהודי.

פיתוח מיומנויות חקר וקריאה ביקורתית של טקסטים:

בתכנית הלימוד המוצעת, נדרשת מהתלמידים עבודה מרובה על הבנת הנקרא בטקסטים מורכבים, אקדמאיים ועתיקים. עיסוק בשאלות של מדרש ופרשנות, בניית טיעונים, חשיבה על חשיבה (מטה-קוגניציה), בינתחומיות עם טקסטים מתחום תרבות ישראל, אומנות, היסטוריה וספרות. אנו מאמינים שמיומנות זו חשובה הן לתהליך החקר והלימוד עצמו, אך גם לאור תופעות של דיסאינפורמציה, שיווק סמוי והטיות המופיעות בגופי התקשורת בתקופתנו.

שילוב כלי בינה מלאכותית בתכנית הלימוד:

לאור דרישת המשרד, התלמידים יתנסו ויתרגלו שימוש בכלי בינה מלאכותית ככלי מסייע ברפלקציה ומשוב עצמאי, וכן ככלי מסייע בביטוי יצירתי.

רציונל דיסציפלינארי : מיומנויות חשיבה במקרא

התכנית המוצעת שואבת עקרונות מתוך מסמך 'אסטרטגיות חשיבה' של משרד החינוך ומתוך מסמך העקרונות 'אסטרטגיות חשיבה בתנ"ך'. שנכתב על ידי ד"ר אהוד צמח ופרופ' ענת זוהר ופורסם על ידי המרכז לחקר תהליכי ההכשרה להוראה ופיתוח מקצועי במאה ה-21 של האוניברסיטה העברית.

בשכבה י' התלמידים רוכשים ומחזקים מיומנויות נחוצות לקריאה וחקר עצמאי של הטקסט המקראי, בדגש על שימוש בסוגי פרשנויות שונות ושאלות שאלות. בשכבה ה' התלמידים מיישמים את המיומנויות שרכשו על ידי חקר פרקים מהתנ"ך ובניית מהלך לימודי בסגנון בית מדרש אותו הם מעבירים לכיתה בהוראת עמיתים.

צוות תנ"ך בבית הספר מורכב מנשות ואנשי צוות מקצועיים ומצטיינים, בוגרות ובוגרי תארים מתקדמים במקרא, המעריכים את הטקסט המקראי על יופיו ועומקו, על רבדיו ההיסטוריים והספרותיים, המכירים בחשיבותו של המקצוע כעמוד תווך בזהות היהודית והישראלית ומאמינים ביכולתו להמשיך להיות רלוונטי בגיבוש זהותם האישית של תלמידי בית הספר. הבחירה בנתיב מורים שותפי פיתוח מתאים לאופי הצוות, ליכולת התלמידים ולרצון לאתגר אותם על ידי לימוד משמעותי ורלוונטי לחייהם. בתכנית הלימוד המוצעת שולבו יחדיו גישות פדגוגיות מודרניות וגישות מדעית-ביקורתית של לימוד וחקר המקרא יחד עם שיטות לימוד השואבות מהמסורת היהודית לדורותיה. כמו כן, צוות ההוראה מתורגל ומנוסה בהוראת התכנית, אשר מבוססת על התנסויות מהעשור האחרון בבית הספר.

נושאי ופרקי הלימוד בתכנית

נושא הלימוד	פרקי הלימוד מתוך תכנית הלימודים (כ-70%)	פרקי לימוד נוספים (כ-30%)	פרקים שירדו מתכנית הלימודים הממלכתית (כ-30%)
כיתה י' (3 ש"ש)	ראשית העולם והאנושות סיפורי האבות	בר' א-ד, ו, ט, יא (1-9) אברהם: בר' יב, טז, כא, כב (1-19) יצחק: כד, כה (19-34), כז יעקב: כח, כט, לב	בר' ז-ח; בר' כה; רות א;
כיתה י"א (4 ש"ש)	סיפורי יוסף על אהבה וחסד ספרות החכמה התהוות האומה	בר' לו, לט-מה שה"ש א-ג, משלי לא (1-31) איוב א-ד, יג, לח, מ, מב שמו"א-ג, יב-יד, יט-כ, לב, לג, לד (1-16, 27-35)	לח, מח, נ רות ב-ד ¹ קהלת א-ג ו, ח, ט, יא, לט, מא שמו"ד, ה, ז, ח, ט, י, יא, טו; במ' יג-יד; דב' לד;

אירועי הערכה

אירוע הערכה	נושא	%	כיתה
בית משפט	ראשית העולם והאנושות	10	י'
מיני-חקר	סיפורי האבות, האמהות ויוסף	35	י'
מבחן מעצב	נושא בחירה + נושא חתך + קל"ן	25	י"א
בית מדרש	התהוות האומה	30	י"א

¹ מגילת רות נלמדת בבית הספר במהלך חטיבת הביניים, בתכנית המוצעת ילמד פרק א בחשוואה לבראשית יב.